

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Formanden skriver.	side 2
Årsmøde Dansk Slægtsgårdsforening 2021	side 3
Om fortunen & Harridslevgård	side 5
Engmarkgård	side 7
Strædegård ved Stauning	side 8
Redaktør Preben Hellelund	side 10
Trold og Trolle	side 11
Frederik den Fjerdes kongelige skoler	side 12
Nyt fra kredsene	side 14
Tilmelding til årsmøde 2021	side 15
Kommende kredsaktiviteter	side 16
Fiilsø - retableret sø	side 16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgårdsforening

Marts - april 2021

Nr. 466 - 78. årgang

Harridslevgård på Nordfyn

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer:

Connie F. Neumann, Valmuevænget 8, Grønnemose. 5560 Aarup.
Tlf. 40 30 35 52. E-mail zenta1@outlook.dk

Medlemsadministrator:

Inger Marie Wibholm, Sdr. Boulevard 12, 4930 Maribo.
Tlf. 54 78 09 02 og 24 89 20 88. E-mail ingermarieh@ gmail.com

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Gunhild Olesen Møller, »Bronzehave«,
Strædet 38, 7990 Øster Assels.
Tlf. 40 76 42 77. Mobil 23 32 92 10.
gunhildom@gmail.com
(Formand: Midtjysk kreds)

Næstformand:

Niels Ole Volhøj, »Volhøj«
Bettevej 38, V. Tversted, 9881 Bindslev
Tlf. 40 89 74 92
enovolhoj@mail.dk
(Formand: Vendsysselkredsen)
(Formand: Arkivudvalget)

Jens Brogaard Jensen, »Maglehøjgård«,
Hammerbakke 3, 4050 Skibby
Tlf. 47 52 99 18
jensbjensen@privat.dk
(Formand: Nordsjællandskredsen)

Karen Andersen, »Baungaard«,
Vollerupvej 70, 4400 Kalundborg
Tlf. 29 26 20 13
vollerupvej70@gmail.com
(Formand: Vestsjællandskredsen)

Jørgen Elholm, »Østergård«,
Helgesvej 55, 4160 Herlufmagle.
40 33 50 69.
Elholm@lollands.net.
(Formand: Sjælland Syd kredsen)

Hans Jørgen Hansen, »Bregnholt«,
Adelgade 88, 4880 Nysted.
Tlf. 54 86 42 22.
bregnholtpc@hotmail.dk
(Formand: Lolland/Falster kredsen)
(Medlem af forretningsudvalget)

Peder Høite Hansen, »Revningegård«,
Revningevej 116, 5300 Kerteminde
Tlf. 65 32 13 87
Peder.revninge@gmail.com
(Formand: Fynskredsen)

Paul Henrik Hansen
Tøndervej 31. Alslev. 6230 Rødekro
Tlf. 51 78 27 25
E-mail paulhenrikhansen@yahoo.com
(Formand: Sønderjyllandskredsen)

Harry Jensen, »Lille Stræde«,
Sønderbyvej 1, 6900 Skjern.
Tlf. 40 17 36 90
Harry.Jensen@Staining.dk
(Formand: Ringkøbingkredsen)

Steffen Buch Juul, »Jærgergården«,
Høllundvej 6, Høllund, 7100 Vejle.
Tlf. 75 86 54 93.
steffen42@icloud.com
(Formand: Vejlekedsen)

Vibeke Binnerup
Hovedvejen 138, 8963 Auning
Tlf. 60 72 55 68.
Vibeke@vestdjursnet.dk
(Formand: Århuskredsen)

Mads P. Christensen, »Als Nygaard«
Petersborgvej 11, Als,
9560 Hadsund
Tlf. 21 55 59 50
mathy@postkasse.net
(Formand: Himmerlandskredsen)

Formanden skriver:

Godt Nytår.

I skrivende stund bliver de sidste mink i Danmark aflivet. Avlerne håbede til det sidste på at beholde nogle avlsdyr. Det er afslutningen på et erhverv hvor Danmark har været markedsledende i Verden.

Der er for ganske nylig kommet en hjælpepakke. Det har holdt hårdt at få forhandlingerne på plads. Der udbetales kompensation til minkavlerne og til de følgerhvertv som også har måttet se deres forretningsgrundlag forsvinde fra den ene dag til den anden. Som hjælpepakken er konstrueret, kan minkavlen startes igen og måske allerede i år 2022, men eftersom avlsdyrene er slået ned, har det meget lange udsigter at komme i gang igen og må vel betragtes som udsigtsløst. Kompensationen bliver i visse medier udråbt til en overdækning af tabet. Eftersom avlerens vilkår er meget forskellige, kan det vel forekomme. Det er dog svært at sætte en pris på avlsarbejdet og et smadret livsværk. Forhåbentlig dækker erstatningen gælden, fjernelse af uanvendelige produktionsbygninger og giver et rygstød til at komme i gang med en ny tilværelse, men ærgerligt har det været. Der venter sikkert retslige efterspil forude.

Der er forslag fremme om at udtage lavbundsjord for at sænke landbrugets CO2-udslip. Nu er jord jo ikke noget der pludselig kommer mere af og der afgives hvert år store arealer til veje, byggeri, golfbaner og andre rekreative formål, mm. Problemet for landbruget er at lavbundsarealer indgår i bedrifternes areal- og harmonikrav. For hvis det betyder at husdyrholdet skal skæres ned vil interessen for udtagning være til at overse. Især hvis der heller kan erhverves erstatningsjord i området. Eftersom der er mange ejendomme til salg, kan Staten jo erhverve dem, men vel og mærke til dagsprisen. Det kan jo ikke være rigtigt at landbruget skal afgive produktionsrettigheder til en symbolsk betaling! Afgrødepriserne på verdensmarkedet har vist stigende momentum. Det tyder på at tallene i visse lande ikke er særlig pålidelige og købsinteressen har overrasket. Den soya, vi importerer til kvægfoder, er et restprodukt og eftersom minkene nu er udfaset står fiskeindustrien med et affaldsprodukt, som hidtil har kunnet afsættes med fortjeneste. Der stadig et enormt pres på vore svineslagterier og kapaciteten udnyttes til det yderste. Priserne har været vigende i Vesteuropa, men den danske notering holdes oppe af eksporten til de asiatiske lande. Hvorvidt den kan fortsætte, må tiden vise og det betinger at svinepesten holdes ude og foderudgiften ikke stikker af så produktionen stadig giver en positiv bundlinje. Jeg læste for nylig at Polen nu er den største aftager af danske smågrise, så der sker markedsforskydninger over tid. Covid-19 er stadig ibland os og nye mutationer opstår rundt omkring i Verden. Vaccinerne er på vej og dem må vi sætte vores lid til. Der er stadig skrappe restriktioner og et forsamlingsforbud på fem personer. Jeg håber at vi snart kan vende tilbage til en mere normal hverdag uden sprit og mundbind.

Jeg har for nylig færdiggjort programmet for årsmødet i Ringkøbing Kredsen. Kredsen har foreslået et alsidigt program. Eftersom vi har fået en god aftale med hotellet i Tarm bliver prisen noget billigere end det vi har set de seneste år. Der er en tendens til at kredsen ser sig lune på et bestemt hotel i deres område, jeg pointerer hver gang at jeg foretrækker hoteller der er til at betale. Det vil også i år tilbydes en bustur fra Sjælland.

Opkrævningen for årets kontingent udsendes i februar/marts. Det koster kr. 300. Jeg vil her opfordre til at betale ved modtagelsen. Ved for sen betaling opkræves et rykkergebyr på kr. 50, da det medfører en del ekstra arbejde. Aflever venligst jeres e-mailadresser til medlemsadministrator Inger Marie Wibholm. Der er stadig medlemmer vi ikke kan kontakte via mail efter fem år med opfordringer til at få det på plads.

Landformsmand Gunhild Olesen Møller

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Bøgeparken 25 B, 4241 Vemmelv
Tlf. 24 93 34 12
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 467 udkommer omkring
den 1. maj 2021.
Deadline for indlæg er 1. april 2021.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk:

Jannerup Grafisk
Vallensbækvej 61
2625 Vallensbæk
Tlf. 58 52 52 22
jannerup@jannerup.dk

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens medlemsadministrator:
Inger Marie Wibholm, Sdr. Boulevard 12, 4930 Maribo.
Tlf. 54 78 09 02 og 24 89 20 88.
E-mail ingermarieh@ gmail.com

Årsmøde Dansk Slægtsgårdsforening 28-30. maj 2021

Bechs Hotel, Storegade 4, 6880 Tarm

Fredag den 28. maj. Fortur

- Kl. 08.00 Afgang m. bus fra Rosengård, Kirkevej 26. Kværkeby, 4100 Ringsted.
- Kl. 10.30 Opsamling. VELAS Damsbovej 11. 5492 Vis-senbjerg
- Kl. 11.00 Renæssanceslottet Harridslevgård. Assensvej 3. 5400 Bogense
Guidet rundtur, sandwich, kaffe m. chokolade-brownie. Incl. løl/vand.
- Kl. 15.00 Næste besøgsted er Engmarkgård, Engmarkvej 2. 7323 Give
Fortælling om stedet, kaffe og issmagning.
V. Tina og Martin Tving Bruun

**Indtjekning fra kl. 14.00 på hotellet.
Udtjekning senest kl. 10.00 ved afrejse.**

- Kl. 18.30 Bechs Hotel. Spisning to retter og en kop aftenkaffe. Drikkevarer: Egen bet.
Efter spisningen indl. v. fmd. i Ringkøbing Kredsen Harry Jensen og næstfmd. Jens Ulrik Tarpgaard. Emne: Aktiviteter på slægtsgårde i Ringkøbing Kredsen

Lørdag den 29. maj

- Kl. 09.00 Afgang fra Bechs Hotel til Hølletvej 1. Stauning, 6900 Skjern
Journalist Birgitte Winding har overtaget sin fars gård og fortæller om stedet
Der er en fiskesø, Stauning Lowland.
- Kl. 11.00 Ankomst til "Stauning Whisky". Stauningvej 39. Stauning 6900 Skjern
Rundvisning og fortælling om processerne i produktionen.
Der medbringes sandwich fra hotellet. Øl/vand kan købes.
Smagsprøver på whisky kan købes. Pris kr. 100.
- Kl. 13.00 Besøg hos Peder Stræde på Strædegaard. Sønderbyvej 3. Stauning 6900 Skjern
Gården drives med kartoffelavl. En driftsform der er meget sæsonpræget.
Herefter afgang til Bechs Hotel i Tarm
- Kl. 15.00 Årsmøde. Kaffe med kage.
- Kl. 16.00 Årsmødet åbnes officielt

- Kl. 19.00 Festmiddag med tre retter. Incl. 1 glas skænket hvidvin. Øvrige drikkevarer er for egen regning.
Kaffe med småkager
Festtale ved tidl. direktør for Ringkøbing Museerne Kim Klausen
Hyggemusik og musikalsk underholdning v. Anders Kousgaard
Der synges fra højskolesangbogen. Aftenen slutter kl. 23.00. Der er ikke dans.

Søndag den 30. maj

- Kl. 08.00 Afgang til Børsmose Kirke. Kærgårdvej 1 A. 6840 Oksbøl.
- Kl. 09.00 Gudstjeneste v. pastor Mette Frydendahl
Kirken er beliggende i området der blev eksproprieret til Oksbøllejren
Området er militært øvelsesterræn
Afgang fra Børsmose Kirke og herefter kører vi forbi Filsø besøgscenter.
Filsø har været opdyrket, men er nu genskabt.
Toiletter undervejs.
- Kl. 10.30 Ankomst Værneengene ved Nordladen Tippervej 4. 6830 Nr. Nebel
Niels Jørgen Madsen vil orientere om tilblivelsen og pasningen af området
- Kl. 11.30 Ophold på Lønborggaard. Lønborggårdvej 1. 6880 Tarm.
Frokost på Lønborggaard. Drikkevarer for egen regning. (Kaffe ikke incl).
Fortælling ved tidl. Direktør for Ringkøbing-Skjern Museerne Kim Klausen.
Herregårdens jorder er en del af Skjern Å Naturprojekt
- Kl. 14.30 Årsmødet slutter

Dagsorden for årsmødet:

1. Sang og velkomst.
2. Valg af dirigent og 2 stemmetællere.
3. Formandens beretning.
4. Afsluttende beretning for Slægtsgårdsarkivet.
5. Beretningerne drøftes.
6. Godkendelse af regnskab og budget.
7. Behandling af indkomne forslag.
(Der ikke indkommet forslag.)
8. Valg af landsformand.
9. Valg af revisorer.
10. Mødested for årsmødet i år 2022.
11. Eventuelt.

Mødeudgifter årsmøde i Ringkøbing Kreds 28.-30. maj 2021

Der skal på forhånd betales for:

Fredag	Fortur med bus fra Sjælland til Tarm, og kørsel i bus under hele årsmødet. Incl. fællesudg.	1000,00 kr.
	Besøg på Harritslevgård, entré og guide. Sandwich, kaffe m. brownie, 1 øl/vand.	250,00 kr.
	Besøg på Engmarkgård. Kaffe, issmagning og fortælling.	100,00 kr.
	Middag m. to retter og en kop kaffe. Incl. fællesudg. Aftenforedrag v. Harry Jensen og Jens Ulrik Tarpgaard.	250,00 kr.
Lørdag	Gårdbesøg hos Birgitte Winding, Stauning Lowland. Besøg på Stauning Whisky. Incl. sandwich. Gårdbesøg på en kartoffelgård hos Peter Stræde. Drikkevarer egen betaling. Incl. fællesudgifter.	140,00 kr.
	Årsmøde og kaffe m. kage. Incl. fællesudgifter.	80,00 kr.
	Festafiten m. tre retter incl. 1 glas skænket hvidvin. Kaffe m. småkager, festtale, musik og fællessang. Incl. fællesudg.	560,00 kr.
Søndag	Gudstjeneste i Børsmose Kirke og kort stop ved Filsø. Fortælling om Værneengene. Frokost på Lønborggaard og foredrag. Drikkevarer egen bet. Incl. fællesudg.	270,00 kr.
Samlet pris for bustur og årsmøde		
	Per deltager i dobbeltværelse	3300,00 kr.
	Per deltager i enkeltværelse.	3550,00 kr.
	Pris dobbeltværelse incl. morgenmad per nat	650,00 kr.
	Pris enkeltværelse incl. morgenmad per nat	450,00 kr.
	Drikkevarer er for egen regning, ellers er det nævnt. Ændringer i programmet kan forekomme.	
Afbud	Eventuelle afbud bedes meddelt snarest og skriftligt til kasserer Connie Neumann, hvis betaling skal undgås	

Tilmelding til Dansk Slægtsgårdsforenings årsmøde 28.-30. maj 2021. Skema side 15.

Kontingentbetaling

Kontingentopkrævninger udsendes i februar/marts til betaling senest den 1. april 2021.

Kontingentet koster kr. 300.

Ved for sen betaling pålægges et rykkergebyr på kr. 50.

Gunhild Olesen Møller, landsformand

Om forturen

Med respekt for traditionen tilbydes fælles bustransport fra Midtsjælland til årsmødehotellet i Skjern. Undervejs besøger vi renaissanceslottet Harridslevgård på Nordfyn, hvor vi modtages med kaffe og kage. Efter omvisningen i slottet serveres en let frokost (en sandwich) samt en øl eller vand. Derefter følger besøget hos Tina og Martin Tving Bruun, Engmarkgård. Gården har en besætning med Jerseykøer, og Tina har sit eget gårdmejeri, hvor hun fremstiller flødeis med mange forskellige frugtsmage. Vi ser os om, hører om isproduktionen, smager på produkterne og slutter med kaffe, og så kører vi til hotellet i Skjern, hvor vi får vore værelser og er klar til middagen.

Om aftenen vil kredsformand Harry Jensen, og den tidligere kredsformand Jens Ulrich Tarpgaard fortælle om egnen, for selvom der er afleveret megen landbrugsjord til naturgenopretning, så er der stadig et levende landbrug i Vestjylland. Det forandres, men der kan stadig leves og dyrkes. Og det er også temaet for de følgende dages udflugter.

Fredagens program er åbent for alle. Er man selv kørende og har lyst til at deltage i enkelte besøg eller hele programmet, så er man velkommen. Tilmelde skema side 15.

OGN

Harridslevgård

Forturens første oplevelse er Harridslevgård nær Bogense, hvor vi begynder med formiddagskaffe, bliver vist rundt i den smukt, vedligeholdte hovedbygning og slutter med en let frokost (sandwich).

Harridslevgård har hørt til grevskabet Gyldensten, men i 1963 besluttede lensgreve Bernstorff-Gyldensteen at sælge hovedbygningen og parken.

I 1985 overtog Hermann og Ingelise Schimko hovedbygning og park, og det er udviklet til et oplevelsessted. Her kan man holde fester, holde ferie og arrangere udflugter.

Hovedbygningen

Hovedbygningen blev opført for Breide Ranzau og stod færdig i 1606. Det var et firfløjet anlæg, hvoraf kun øst- og nordfløjen er bevaret. De to andre fløje har antagelig været

bindingsværk. De bevarede fløje er i to stokværk og delvist over høj kælder. Hovedfløjen har på gårdsiden et ottekanteret trappetårn med sandstens vindeltrappe. Mod haven er anbragt to kamapper med sadeltag og svungne gavle, som oprindeligt har været "hemmeligheder". (I dag vil vi kalde en sådan indretning for et toilet.)

I mange år stod hovedbygningen hvidkalket, men for et halvt hundrede år siden besluttede ejeren at retablere de oprindelige udseende.

Harridslevgård er et prægtigt byggeri fra renaissancen, og den gang stod bygningerne i blank mur.

Historien

Harridslevgård er en meget gammel hovedgård. Den nævnes allerede i kong Valdemar Sejrs jordebog fra 1231, da den tilhørte kongen. Senere ejedes den af den svenske prins Erik Valdemarsøn og endnu senere af dronning Margrethe, der omkring 1400 gav den i forlening til Berneke Skinkel, og gården var et kongeligt len indtil 1560, da den solgtes til Jørgen Svave. Dennes sønner afstod i 1589 Harridslevgård til Breide Rantzau til Rantzausholm, det nuværende Brahetrolleborg. Han lod hovedbygningen opføre. Efter han fulgte sønnen Kaj Rantzau, der var gift med Anne Lykke. Efter ham tilfaldt Harridslevgård datteren Sophie, der var gift med Lauritz Ulfeldt, og efter ham kom besiddelsen tilbage til Anne Lykkes slægt, idet to tredjedele tilfaldt hendes nevø, den berømte Kaj Lykke og en tredjedel tilfaldt hans søster Christence. Ved Kaj Lykkes fald inddrog hans part af kronen, der solgte dem til Christense Lykkes mand, general Fr. v. Arenstorff. Derefter blev gården delt. Senere købte kommandør Hans Lassen alle parterne. Lassen øgede tilmed tilliggendet, og efter hans død i 1740 drev enken gården videre med stor dygtighed. Bl. a. oprettede hun et stutteri, hvorfra der udførtes mange heste til udlandet.

Faktaboks

Kaj Lykke skrev i 1656 et brev til sin elskerinde, Sophie Abelsdatter, en tjenestepige på Rantzausholm. I brevet omtalte han, hvordan dronning Sophie Amalie lå i med sine lakajer. Sophie Abelsdatter blev ved Kai Lykkes mellemkomst gift med hans ridefoged på Rantzausholm – Peter Børting. Peter Børting fik kendskab til brevet. Den 1. maj 1661 afskedigede Kai Lykke ham som ridefoged på grund uregelmæssigheder i regnskabsbøgerne.

Peter Børting oplyste kongen om brevet og dets indhold. Kai Lykke tilstod sin brøde og indgik et forlig: Han skulle betale 100.000 rigsdaler. Få måneder efter flygtede Kai Lykke til Skåne, da han ikke kunne betale, og kongen rejste en retssag, der erklærede ham skyldig i majestætsfornærmelse og frakendte ham "ære, liv og gods". Da han er flygtet og dommen ikke kunne eksekveres, fremstilles en vellignende dukke, som i en skuehenrettelse (in effigie) får afhugget hånd og hoved. Lykkes våben blev ødelagt. Alle Kai Lykkes godser og rigdomme blev inddraget af kongen. Hustruen Øllgaard Gyldenstjerne fik lov til at beholde 20.000 rigsdaler og Harridslevgård. I 1662 arvede hun gården Bidstrup.

Fra sin landflygtighed kæmpede Kaj Lykke for oprejsning. Kort efter dronning Sophie Amalies død gav kong Christian den Femte Kai Lykke lov til at vende hjem efter 24 års landflygtighed.

Han tog ophold hos sin hustruen på Bidstrup. Hun døde året efter, og han blev boende.

Ved hendes død i 1769 overgik Harridslevgård til datteren Anne Lassen, der var gift med oberst Bardenfleth, og efter dem fulgte sønnen generalløjtnant Johan v. Bardenfleth, der i 1777 ophævede stuttoriet, og som sad med gården under de store landboreformer. Ved hans død i 1810 overtoges besiddelsen af hans fire sønner, der i 1829 solgte Harridslevgård til lensgreve Bernstorff-Gyldensten, der indlemmede Harridslevgård i sit grevskab.

OGN

Harridslevgård. På forturen besøgte vi renæssanceslottet fra 1606.

Øllgaard Gyldenstiernes datter Sofie Amalie Friis var gift med Johan Rantzau. Han gav Lykke ophold på Bramming Hovedgård, hvor han døde i 1699 i en ulykke på vej hjem fra en fest på Eldrupholm.

Kaj Lykke som en ubekendt maler så ham i 1650'erne.
Foto: Kit Weiss, Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot.

Engmarkgård

Familien samlet foran gårdbutikken. Fra venstre: Jens Erik Therkildsen, Tina og Martin Tving Bruun samt sønnerne Jeppe og Lasse. (Datteren Kristine var ikke hjemme.)

Forturen byder på besøg på Engmarkgård ved Give. Vi skulle have besøgt gården i forbindelse md årsmødet i 2020, men da hele arrangementet blev aflyst, prøver vi i år at indhente noget af det forsømte.

Engmarkgård ejes af Tina og Martin Tving Bruun. Gården er Tinas hjem, som de i 2008 fik halvpant i, da de oprettede et I/S sammen med hendes forældre, Birgit og Jens Erik Therkildsen. De havde købt Engmarkgård i 1983, men havde allerede i 1976 etableret sig på en nabogård.

Dengang var der 33 ha og 45 jerseykøer. Året efter blev der bygget en ny stald til 80 køer og i 1999 en løsdriftstand. Siden 1983 er der tilkøbt 17 ejendomme. Bygningerne er afhændede, en jorden lagt til Engmarkgård.

Til gården hører 250 ha, 230 jerseykøer og 350 ungdyr/kalve, hvor af opfedes ca. 80 stude, som sælges til Thise & Ko.

Det er en af de højstydende økologiske jerseybesætninger i landet.

I 1996 var man med til at danne Farre foderforsynings Selskab mellem 12 landmænd. Selskabet forpagter jorden, og leverer fuldfoderblandinger til de gårde, der har malkekøer.

Driftselskabet omfatter 1250 ha og leverer foder til 700 malkekøer.

I 1997 blev de 1250 ha i fællesskabet omlagt til økologi.

I 2016 overtog Tina og Martin Tving Bruun Engmarkgård, hvor de bor med deres tre børn.

Isproduktion

Tina er uddannet køkkenleder, og i 2014 begyndte hun at producere is, så hun kunne være hjemme, når børnene kom fra skole. Ideen fik ægteparret på en rejse i Frankrig i 2013. Og hjemme igen udviklede de ideen.

Det er is med historie, for både mælken og frugten er fra gården. Æggene købes hos naboen. Det er meget eksklusiv is, der produceres, for det er med årstidens frugt.

Der fremstilles mere end 25 forskellige ispinde og så sælges isen også i bokse med en liter.

(Bladets udsendte har smagt på isen, og i hans erindring var det en god oplevelse.)

Gårdbutikken sælger foruden de delikate is også kød fra stude og grise.

Besøget

Når vi besøger Engmarkgård begynder vi med eftermiddagskaffen, ser os om og afslutter besøget med smagsprøver på Tinas is.

Strædegård ved Stauning

Årsmødeudflugten fører os til Strædegård. Gården har siden 1998 været besiddet af Peter Stræde Jensen, der er syvende generation.

Faderen, Harry Jensen, er formand for Slægtsgårdsforeningens Ringkøbingkreds og årsmødets tilrettelægger.

Strædegård har været omtalt i "Slægtsgården" nr. 459 side 8-10, så her bringes et resume.

Slægten

I "Strædegård. En gammel vestjysk gård – og dem, der boede der" af Sven Hersbøll meddeles: Med Maren og Jens Mortensen er der dokumentation for slægtsforbindelsen til Strædegårds følgende ejere.

1787

Jens Mortensen (1754-1830) gift 1778 med Maren Nielsdatter (1759-1841). De fik 10 børn, og nummer 7, Hans Jensen, overtog gården.

Om Maren og Jens Mortensen fortælles, at de klarede selv gårdens drift og husholdning med en karl og to tjenestepiger, men da børnene var blevet halv voksne, klarede familien alene arbejdet hjulpet af en enkelt tjenestepige.

1819

Hans Jensen (1792-1859) blev i 1819 gift med Johanne Kristensen Hahne (1797-1852).

Hans Jensen delte i 1853 gården i to omtrent lige store ejendomme, og da sønnen Christen Hansen samme år giftede sig med Bodil Madsen, fik de den "nye" gård.

Den gamle gård overdrog Hans Jensen året efter til sin ældste datter Maren og hendes mand, Jens Christian Christensen Stræde, da de giftede sig.

1854

Jens Christen Christensen Stræde (1819-1910) giftede sig i 1854 med ældste datter på Strædegård, Maren Hansdatter (1820-1905).

Jens Christen Christensen Stræde kom fra Strædegård i Haurvig på Holmsland Klit. Han lærte både landbrug og fiskeri. Da Danmark kom i krig med Preussen i 1848, var han med som sømand på et af de skibe, der sejlede soldater og proviant fra København til fronten i Sønderjylland. Han modtog medaljen for sin indsats i krigen.

Siden Jens Christen Christensens tid er gården blevet kaldt Strædegård og ejeren blev kort og godt kaldt Christen Stræde.

Navnet Strædegård fik gården ikke med urette, for Christen Stræde fornyede hele gården. Han byggede den nye gård med grundmurede længer og udvidede den, bl. a. med en stor lade. Det blev en smuk og statelig firlænget gård, i den stil, der netop slog igennem i Vestjylland i 1800-tallet. Til den nye gård købte han tømmer ved forstrandsauktioner på Klitten, og det blev flådet tværs over fjorden til byggepladsen i Stauning. De nye bygninger fik naturligvis også nyt tag med tækkerør, som de bjærgede ved fjorden.

Strædegård havde andel i opgrøden ved fjorden og var selvforsynende med tækkerør.

Som erfaren sømand havde Chresten Stræde hjembragt adskillige af de berømte hollandske kakler, som stadig pryder væggen i køkkenet.

Chresten Stræde var med til at stifte andelsmejeriet i Stauning, hvor han tegnede sig for 10 køer. Han var medlem af sognerådet, hvor han havde særligt ansvar for sognets fattige.

Efter at have afstået gården til sønnen, blev Maren og Chresten Stræde boende i den aftægtsbolig, de selv havde indrettet.

1892

Hans Jensen (1855-1926) blev i 1891 gift med Magdalene Marie Nielsen (1866-1957).

Hans Jensen udvidede gården med 6 parceller i Øster Mærskens og Bousø. Der var sat til ½ tdr. hartkorn.

Hans Jensen var med til at stifte forsamlingshuset, og da man i 1899 besluttede at bygge en ny vindmølle, da præstens bøgeskov, havde taget luften fra den gamle mølle, var Hans Jensen med fra begyndelsen og tegnede sig for en af de største aktieposter på 250 kr.

1927

Christian Peder Jensen (1895-1981) var i 1933 blevet viet til Valborg Kjær (1906-1991). Med dem kom der en ny tid til Strædegård. De sørgede i 1928 for at få indlagt centralvarme, og der blev indlagt lys og kraft. Gården fik telefon, vandforsyningen blev automatiseret, og der kom malkemaskine. Der blev plantet 100 frugttræer, haven blev omlagt og omkranset af lætræer. Der blev bygget drivhus og fryse-

Strædegård.

hus og i stuehuset indrettedes badeværelse. Gennem porten rullede snart en Ford 34, så familien på moderne vis kunne komme standsomt frem.

Trods alle moderniseringer bevarede Christian Peder Jensen den gamle alsidige driftsform. To ting lå dybt i ham: familien og gården. Og kunne gården føde familien, var han tilfreds. Han kunne klare sig med sine 40 ha. Blot de blev dyrket ordentligt. Han udvidede besætningen i begrænset omfang uden at bygge gården om. De 4 heste blev til 5, indtil traktoren overtog sliddet i 1959. De 10 malkekøer blev til 15, men han skiftede godt nok faderens korthornskøer ud med de moderne sortbrogede, som kunne yde noget mere. De 20 stykker ungvæg blev til 23, og de 20 svin blev til 50. Til gengæld blev de 6 får reduceret til 3. I 1960 opførtes en ny kostald, og der opstilledes en kornsilos.

Christian Peder Jensen forvaltede slægtens hjem med pietet og godt landmandskab, men han sagde: "Al den specialisering er ikke noget for mig. For mig er en gård et sted hvor der er dyr – ikke bare grise eller køer, men både og." Christian Peder Jensen fulgte familietraditionen og tog del i samfundslivet. Han var medlem af sognerådet, formand for skolekommissionen og i bestyrelsen for de fleste af sognets foreninger.

Efter at Valborg og Christian Peder Jensen i 1968 havde afstået Strædegård til sønnen Harry Jensen og hans kone Bengtha, flyttede de ind i genboggården Sønderbykjærvej 1, som netop var købt til Strædegård.

1968

Harry Niels Kjær Jensen (1944) blev gift med Bengtha Kirstine Knudsen i 1968. De følte straks, at tiden krævede drastiske ændringer. Skønt Strædegård altid har været en kvæggård, satte de køerne ud og satsede på en svineproduktion med 2500 slagtesvin om året. De satsede også på et stort markbrug med kartofler i fremavl. Strædegård kom således med i det landsomfattende projekt i 1970-erne med opformering af helt nyt læggemateriale, baseret på laboratorieudviklede kartofler, der var resistente overfor en række ubehagelige kartoffelsygdomme, som i årevis havde påført danske avlere store tab.

Dertil var gården 40 ha ikke nok, så Bengtha og Harry Jensen udvidede ejendommen. I 1986 gennemførtes en stor jordfordeling i Stauning. Strædegård skildte sig af med de fjertliggende engparceller i Øster Mærskens og fik i stedet for nogle arealer tæt på gården. Alt i alt fik Strædegård en langt bedre arrondering af sine jorder. Strædegård havde nu 100 ha foruden ejendommen Sønderbyvej 1 med 40 ha. Det hele drives dog som en enhed.

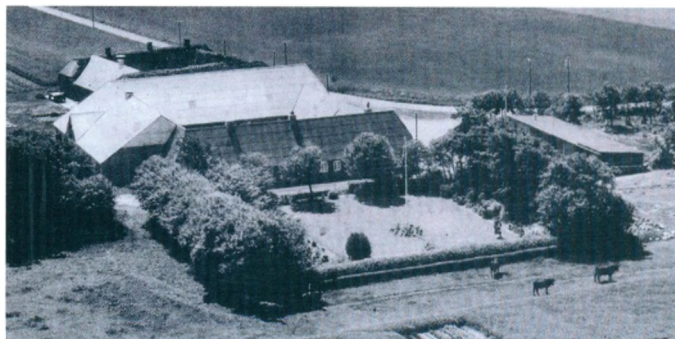
Ejendom Sønderbyvej 1 var først medarbejderbolig, men blev bygget om og er nu bolig for Bengtha og Harry Jensen.

Efter jordfordelingen i 1986 er der også lavet installationer, så al gårdens jord kan vandes kunstigt. Harry Jensen har fortsat faderens plantning af læhegn. Nu er der 5 km læhegn, som giver gårdens jord langt mere sikre vækstbetingelser.

Bengtha og Harry Jensen har bevaret den gamle gård ved at restaurere den nænsomt, men samtidig udvidet ejendommen med de nødvendige nye avlsbygninger.

Harry Jensen er en engageret jæger. Ud over de almindelige opsatser fra eget revir og fra jagtture i Polen og Skotland, har han i stuen trofæet af en sort bjørn, der er nedlagt i Rocky Mountains, USA.

I 1986 modtog Harry Jensen "Dansk Jagtforenings Natur- og vildtplejpris", som anerkendelse for et privat naturgen-

Strædegård 1961.

opretningsprojekt. På 1½ ha af ukurante og fugtige hjørner af markarealet, skabtes 5 små vandhuller omgivet af buske og lave træer. Det er blevet til yndefulde åndehuller for vildtet i det ellers så flade landskab, samtidig med at vandhullerne opsamler overfladevand og holder de tilstødende marker veldræned og dyrkningssikre.

Et andet led i hans "naturgenopretning" er, at han på solsiden af mange af sine læhegn lader 4-5 meter af kornet stå uhøstet til glæde for vildtet.

I 1994 valgtes Harry Jensen til Ringkøbing Amtsråd for Venstre. Han har været formand for udvalg for teknik og miljø. Med strukturreformen fortsatte Harry Jensen i Regionen, hvor han var medlem af forretningsudvalget. Efter 12 år i amtsrådet og 8 år i regionen valgte Harry Jensen inden sidste valg ikke at genopstille.

Efter at Harry Jensen har afhændet landbruget, har han engageret sig i genanvendelse af overflødig bygninger, som for længst er gået af brug. På gården, "Fruergård", er indrettet en 600 kvm stor ferielejlighed, hvor der kan bo 20 mennesker, men det er som ét lejemål, så et firma kan holde kursus, en kortspilklub kan holde en ferieuge for vinterens spil o.s.v. Det er et sted til selvforkælelse, for Fruergård har bl. a. to swimmingpools.

I 2018 blev Harry Jensen valgt til formand for Dansk Slægtsgårdsforenings Ringkøbingkreds.

1998

Peter Stræde Jensen (1971) blev i 2000 gift med Mette Asferg Flinker (1973). Han havde været på Borris landbrugsskole og senere Hammerum landbrugsskole. Han har uddannet sig til agrarmerkonom.

Da Mette og Peter fik deres lille datter, Kirstine; døbt, fik hun officielt Strædenavnet. Samtidig fik Peter bevilget navneforandring, så han også fik Strædenavnet med i sit navn.

Hans tipoldefar blev kun kaldt Chresten Stræde, men nu - 5 generationer senere - er navnet blevet officielt familienavn. Nu omfatter næste generation to døtre og to sønner.

Gården har været under konstant udvikling, og her i 2019 har Strædegård 350 ha agerjord. 45 ha er med fremavl af læggekartofler, og man arbejder med 18 forskellige sorter. 45 ha er med frøgræs. Resten dyrkes med byg og rug, som sælges til Stauning Whiskey, hvis destilleri ligger for enden af gårdens mark.

Peter Stræde Jensen er vurderingsmand for DLR.

Redaktør Preben Hellelund

Af Oliver Hellelund Konrad, barnebarn til Preben Hellelund, der i perioden 1968-69 var redaktør "Slægtsgården".

Preben Hellelund blev født den 9. november 1931 i Odense. Han var søn af gasværksarbejder Magnus Christen Hellelund (1901-1976) og hustru Astrid Hellelund (1903-1986).

Han voksede op som enebarn, og allerede i barndommen opstod interessen for journalistfaget. Preben kom ofte i svømmeklubben *Frem Svømmeklub*, og her skrev han som blot 14-15-årig artikler om svømning i svømmehalens medlemsblad. Han var indehaver af mange rekorder, heriblandt Fynsmester i 100 meter ryg og 100 meter crawl. Preben svømmede ikke kun på Fyn, han deltog også i svømmekonkurrencer i England umiddelbart efter Anden Verdenskrig.

Efter realeksamen fra Mulemes Legatskole, og ophold på Ollerup Folkehøjskole flyttede Preben i 1949 til Bogense hvor han kom i journalistlære på Bogense Avis. Kort herefter kom han til Assens Amts Avis hvor han i 1951 blev udnævnt til Danmarks yngste ansvarshavende redaktør som kun 20-årig. Efter et år i Forsvarets Pressetjeneste fulgte i 1954 stillingen som redaktionssekretær på Faaborg Avis, og i 1956 stillingen som Aalborg Stiftstidendes lokalredaktør i Sæby. I Sæby var han ligeledes skatmester og gildemester for Sct. Georgs Gildet.

I 1962 vendte han tilbage til fødeøen og blev ansat som Fyns Stiftstidendes lokalredaktør i Otterup.

I Sæby havde han mødt sin senere hustru, sygeplejerske Bothilde Lassen, som han i 1963 giftede sig med i Løjt Kirke i Sønderjylland. De bosatte sig sammen i Otterup, hvor de i 1964 og 1966 fik deres to første døtre, Tove og Anne. I Otterup var Preben Hellelund medstifter af den selvejende institution Otterup-Hallen, hvor han også var sekretær. Derudover var han fra 1966-68 sekretær for de konservative organisationer i Otterupkredsen.

I 1968 flyttede Preben og familien ind i barndomshjemmet i Odense, og senere samme år blev datteren Karen født. I perioden 1968-69 var han ligeledes redaktør på Dansk Slægtsgårdsforenings medlemsblad *Slægtsgården*.

Preben Hellelund deltog ivrigt i foreningslivet omkring ham, og han sad gennem årene i adskillige bestyrelser. Han var blandt andet bestyrelsesmedlem i Fyns Stiftstidende medarbejderforening og fra 1977-81 var han formand for gruppestyrelsen for 3. Odense Gruppe under Det Danske Spejderkorps, hvor han var initiativtager til opførelsen af et nyt spejderhus.

Af de mere humane bedrifter kan nævnes at Preben Hellelund fra 1972-74 var sekretær i Otterup Rotary Klub, en forening han havde været medlem af siden tiden i Sæby. Ud over sekretær, var han leder af informationstjenesten for Rotary Internationals distrikt for de syd- og sønderjyske samt fynske klubber. I 1986 blev han medlem af distriktets Polio Plus Komité som skulle skaffe 10 millioner kroner til Rotarys kampagne til vaccinationer af spædbørn i fattige lande.

Fra 1975 var Preben tilknyttet hovedredaktionen på Fyns Stiftstidende, først som energi- og erhvervsmedarbejder og sidenhen som medarbejder i navneredaktionen. I 1987 kunne han fejre sit 25-års jubilæum hos avisen, og året efter fejrede han og hustruen deres sølvbryllup. Efter sin fratrædelse hos Fyns Stiftstidende fortsatte han med at skrive avisens frimærkerubrik, idet han også var engageret filatelist og havde adskillige frimærkesamlinger.

Preben Hellelund vidste tidligt i livet hvad der skulle være hans livsbane. Han ville være journalist, og journalist blev han så sandelig også. Indholdet i hans artikler spændte vidt, men hovedinteresserne var politik og historie. Hans arbejdsområder var at skrive om det indenrigspolitiske stof, både vedrørende lokalpolitikkerne og landspolitik. Han skrev blandt andre artikelserien *For 40 år siden* som handlede om fynske modstandsfolk under krigen. En artikelserie han brugte meget tid på.

Preben var udover at være redaktør på *Slægtsgården* også redaktør for andre små medlemsblade, og han skrev også for et bankblad.

I de sidste år af Preben Hellelunds liv nød han sin pension, og var glad for at passe og pleje sin have. Han døde i 1995, 63 år gammel, og blev begravet fra Thomas Kingos Kirke i Odense.

Trold og Trolle

Ved indkørslen til Holsteinborg ses to stenfigurer, der forestiller trolde, til minde om at det er slægten Trolle, der har opført herregård. Nu er de to trolde restaureret, og det har været en berigelse for det betydningsfulde kulturmiljø gården repræsenterer.

Ved indkørslen til Holsteinborg slot – mellem Skælskør og Næstved - står to hovedløse trolde, som er udhugget i sten. Her har de stået omkring 375 år, og de var med tiden blevet noget patinerede. For et halvt år siden skete det glædelige, at godsejer Christopher greve Holstein-Holsteinborg besluttede at lade de to figurer restaurere, og nu er de kommet tilbage.

Renoveringen er gennemført med støtte fra Carlsen-Langes Legatstiftelse, Slots- og Kulturstyrelsen samt privat donator.

Slægten Holstein har haft herregården Holsteinborg siden 1707, da Ulrich Adolph Holstein købte den gamle sædegård Trolholm. Året efter oprettedes grevskabet Holsteinborg, og den nuværende ejer, Christopher Holstein, er den 13. greve på Holsteinborg.

Trolle

Holsteinborg hed oprindelig Bråde, men efter at slægten Trolle havde overtaget gården i 1562, fik den navnet Trolholm.

Slottet og avlsgården, der begge ligger på det store voldsted, er opført af medlemmer af slægten Trolle. Børge Trolle stod for opførelsen af slottets nordfløj, og hans søn, Niels Trolle, for resten.

Niels Trolle (1599-1667) blev rigsviceadmiral, rigsråd og var en tid statholder i Norge. I sit første ægteskab var han gift med Mette Rud (1606-1632) og i det andet med Helle Rosenkrantz. Hun var datter af "den rige" Holger Rosenkrantz til Glimminge. Det er gammel sandhed, at når man gifter sig for pengenes skyld, så har man også fortjent dem. Nu kunne Niels Trolle fuldføre slottet og opføre avlsgården. Det hele er et meget smukt og interessant eksempel på den gamle adels herregårdsbyggeri fra renaissancens sidste årtier.

Det var Niels Trolle, som lod de to trolde opstille ved porten.

Slægten

Sagnet fortæller, at stamfaderen til slægten Trolle, der var en ridder, red til kirke juledag. Undervejs blev han antastet af en smuk pige. Ridderen kvitterede for opmærksomheden ved at hugge hovedet af hende. Da han efter gudstjenesten red hjem, så han, at der lå en hovedløs trold på vejen. Det var trollden, der havde materialiseret sig til kvinde. Derfor har Trolleslægten en hovedløs trold i sit våbenskjold. Adelsslægten Trolles våbenskjold fremstår i rødt og guld. På det gyldne skjold ses en rød, hovedløs trold med et tungerækkende ansigt på maven.

Der er en interessant forklaring på, at en svensk adelsslægt har taget navn efter en sagnfigur. Østbo herred i Småland, hvor Trollerne havde deres stamjord, er rig på stednavne med Trolle, f.eks. Trolleborg, Trolleklippa og Trollerike. Det er tilknytningen til Smålands stednavne, der har skabt slægtsnavnet.

Slægten Trolle uddøde i Danmark i 1782, men en gren af slægten fra Trolholm lever stadig i Skåne.

Trollden holder et alliancevåben. Øverst Niels Trolles våben med den hovedløse trold. Nedenunder se hans hustruers våben, som er slægterne Rud og Rosenkrantz.

Frederik den Fjerdes kongelige skoler

Året 2021 byder på et 300-års jubilæum, som overgår alle andre begivenheder i året. Det er Frederik den Fjerdes kongelige skoler, der også kaldes Rytterskoler, som jubilerer. Det var kongen, som besidder af kronens gods, der lod skolerne opføre. Og han så gerne, at godsejerne fulgte hans eksempel. Kongens moder, enkedronning Charlotte Amalie, havde oprettet en skole og forbedret fire allerede bestående skoler under hendes gods i Vendsyssel, og hans søskende havde allerede før kongens skoleplan opført skoler på deres gods i Østsjælland. Enkelte andre herregårde havde også skoler.

Skolekundskaber

Bogtrykkerkunsten gjorde os læsende allerede i slutningen af 1400-tallet. Bogtrykkerne lavede ikke alene bibles og salmebøger, de udgav også kærlighedsromaner. Man behøvede ikke skoler for at lære at læse, for er der læsende i huset, kan andre lære færdigheden.

Den pietistiske kong Frederik den Fjerde ønskede ”til Guds Ære og Ungdommens desbedre Optugtelse i Gudsfrygt og fornødne Videnskaber” at indrette skoler på kongens rytterdistrikter.

Børnene skulle lære at læse, så de kunne læse bibelen, salmebogen og Luthers lille katekismus. Børnelærdom var, at de kunne Fader Vor, trosbekendelsen og de 10 bud. Med skrivefærdigheden var det noget andet. Selvfølgelig har man kunnet skrive og regne til husbehov, men enevældens samfund var et totalitært samfund, og et sådant samfundssystem ønsker ikke at folk skriver, for så tænker man egne tanker!

Rytterdistriktet

Landets 12 rytterdistrikter opstod som følge af kong Christian den Femtes hærreform af 1670, hvor rytteriet blev nationalt. Indtil da, havde man haft en hær af professionelle lejesoldater, og efter rytteriets tid fik man en national hær.

Det økonomiske grundlag for det nye rytteri blev rytterdistrikterne. Dele af krongodset blev udlagt til rytterdistrikt, der oftest omtales som ryttergods. Rytterdistrikterne var: Københavns, Frederiksborg, Kronborg, Antvorskov, Tryggevælde, Vordingborg, Falsters, Fyns, Dronningborg, Skanderborg, Koldinghus og Møn. (Gennem de næste 50 år gennemførtes der nogle ændringer med rytterdistrikterne, men lader os holde fast ved de 12 oprindelige.)

Det nationale rytteri var tænkt som en hær, hvor gårdfæsterne skulle yde soldatertjeneste. En gårdfæster kunne, om han havde økonomi til det, hyre en til at ride for sig. Efter et af de sædvanlige nederlag til svenskerne, fandt man ud af, at for det første var der var for få til at passe gårdene, medens krigen stod på, og med de tab, som krigen gav, ville der ikke være nok til at dyrke jorden i fredstid. I 1680 ændredes rytteriet. Hvervede soldater blev antaget og henlagde til landsbyerne. Det skabte uro, for landsbyens mænd og deres store sønner gik ude på marken, og deres koner med døtre og små børn gik hjemme i landsbyen sammen med de hvervede ryttere.

Kong Frederik den Fjerde oprettede i 1716 12 regimenter, som hver knyttedes til et ryttergods. Det betydeligste ved denne ændring var, at rytterne flyttedes fra landsbyerne til de gamle slotte, som kongen havde i forbindelse med ryttergodset.

Ryttergodset var påtænkt afskaffet i 1763, men det trak ud. Antvorskov ryttergods blev solgt i 1774, som et af de sidste.

Skolerne

Hvornår kongen fik ideen til sine skoler på rytterdistrikterne vides ikke, men ved kongelig resolution af 12. august 1720 iværksattes forarbejdet til oprettelsen af Frederik den Fjerdes kongelige skoler.

21. februar 1721 kundgøres det, at kongen ønsker 20 skoler oprettet i hvert af krongodsernes 12 rytterdistrikter.

28. marts 1721 stadfæster kongen den fuldt udarbejdede instruks for skolernes undervisnings- og tilsynsforhold, hvori der bl. a. påbydes undervisningspligt fra det 5. år.

23. august 1721 befales ved kongelig resolution, at der til samtlige 240 skoler skal opføres ny, grundmurede bygninger efter nøje udarbejdede konditioner, og byggerytmen fastlægges til fem skolebygninger årligt i hvert distrikt.

På ukendt dato, men med stor sandsynlighed omkring kongens 50 års fødselsdag den 11. oktober 1721, tages beslutning om, at der på alle skolebygninger skal opsætte ensartede mindetavler af sandsten.

I december 1721 udliciteres skolehusenes opførelse i henhold til foreliggende konditioner, og opførelsen påbegyndes i marts 1722.

I 1727 var de 240 skoler opført foruden den ekstra på Bogø. Mindetavlerne var færdige i 1726.

Mindetavlen

Øverst på mindetavlen ses kongens kronede monogram, en latinsk tekst og årstallet 1721. Derefter følger et vers på dansk. Hele tavlen tekst læses således:

Denne skole, og 240 andre som denne, var Vi Frederik den Fjerde (monogrammet) af Guds Nåde konge til Danmark og Norge de Venders og Goters etc. (kronen) i året 1721 ladet opføre i de distrikter, som af Os er oprettet til stadig at underholde 12 ryttereskadroner.

*Halvtredsindstyve Aar, GUD har Du mig opholdet,
Af Sygdom, Krig og Pest mig intet ondt har voldet,
Thi yder jeg min Tack, og breder ud DIT Navn,
Og bygger skoler op, de Fattige til Gavn.
Gud lad i dette Værk, DIN Naades Fylde kiende!
Lad denne min Fundatz bestaa til Verdens Ende!
Lad altiid paa min Stol, én findes af min Ætt
Som meener DIG MIN GUD! Og disse Skoler rætt.*

Frederik den Fjerdes kongelige skoler var alle opført efter de samme tegninger i årene 1722-1727.

Teksten er affattet i tidens merkantilistiske ånd. Nu har kongen opført 240 skoler til Guds ære, så skal Gud kvittere for gaven ved at der altid sidder en efterkommer af kongen på tronen.

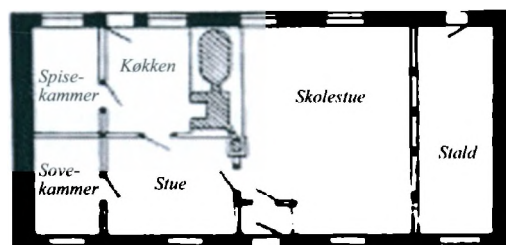
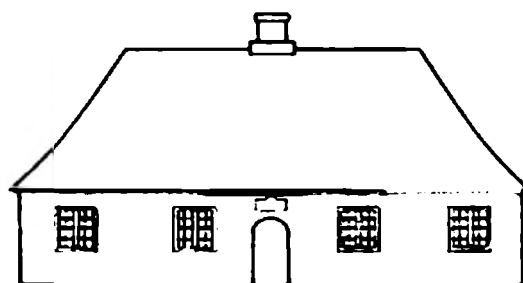
Skolebygningen

Skolebygningerne opførtes efter detaljerede retningslinjer for størrelse og materialer. Huset skulle være 21 alen langt (9 fag), 12 alen bredt og med 4½ alens loftshøjde. Ydermurene krævedes opført massivt af Flensburgersten i to fulde stens tykkelse. Gesimsen skulle lægges i fem fulde skifter. Det højtrejste tag med skrågavle tækkes med helbrændte Flensburgerstagsten. Bygningens tre døre og otte vinduer fordredes udført i egetræ. Og hvert vindue havde 48 små blyindfattede ruder.

Kongens skolebygning skulle fremstå større og mere imponerende end landsbyernes huse i bindingsværk. I sin enkelthed er det en bygning, der opfylder barokkens stilkrav.

Fra forstuen kunne man gå ind i skolestuen eller i lærerens stue. Til boligen var der også et soveværelse, et køkken og spisekammer. Bag skolestuen var en stald til nogle få køer og får.

Omkring 1800 ændredes indretningen. Stalden blev inddraget i skolestuen og et tilsvarende areal blev tillagt boligen, så der blev et pigekammer og stuen blev noget større.

Sandstenstavlen. Billede lånt fra arkiv.dk / Lokalhistorisk Arkiv for Fredericia og Omegn

Indretningen fra opførelsestidspunktet med bolig, skolestue og stald.

Moraliteter

Læreren skulle leve et nøjsomt liv, som det sømmede sig for folk i landsbyen. Derfor blev boligen forsynet med nogle opbyggelige vers.

Over skoledøren:

*Forsøm ej Skolegang i dine Ungdoms Dage
Tænk paa den levetid, du endnu har tilbage,
Hav ingen Ting saa kær som Herrens sande Frygt,
Tak dog den Konge, som har disse skoler bygt.*

Over stuedøren:

*Velsigne det, o Gud, som jeg mig foretager,
Gid jeg i Gerning og i Ord dig ej forsager,
Gør mig mit Embede, gør mig det altid let,
Forhjælp mig med din Kraft til at forrette det.*

Over sovekammerdøren:

*Sødt og roligt kan vi sove,
Dagens Møje glemmes her,
Gud og Kongen maa vi love
Nattero det bedste er.*

Over spisekammerdøren:

*Lyster du Postej og Tærter,
Udaf sligt vi intet har.
Landsbyretter, Kaal og Ærter
Staar udi hvert andet Kar.*

Over Køkkendøren:

*Brygge, bage, to og tvætte,
Maden koge og anrette
Vores Køkkenarbejd er. Balle, Strippe, Rist og Pande,
Potte, Gryde, Spand og Kande
Er vor Piges Haandgevær.*

Status

Der er bevaret omkring 130 af kongens skoler. Nogle står uændrede, medens andre har fået massive tilbygninger. Sandstenstavlerne har stort set klaret de 300 år. Det er fordi de har fulgt med undervisningen.

Et godt eksempel er Lundforlund skole. I 1937 tog Lundforlund-Gerlev kommune den nye Centralskole i brug, og sandstenstavlen fulgte med. Da tiden var løbet fra Centralskolen blev den solgt i 1972, og nogen på kommunekontoret sikrede tavlen, der blev sat ned i kælderen under kommunekontoret. Lokale folk i landsbyen ville gerne have tavlen tilbage på sin gamle plads, for skolebygningen var der stadig. I 1978 kom sandstenstavlen tilbage på skolebygningen som kong Frederik den Fjerde havde ladet opføre.

OGN

NYT FRA KREDSENE

Kredsens arrangementer er interessante, og alle medlemmer er velkomne til at deltage i det, der har interesse. Hvis man vil vide mere om et arrangement, så tag kontakt med formanden for den arrangerende kreds, navn og telefonnummer findes side 2. Se i øvrigt foreningens hjemmeside.

Hjemmesiden findes ved at skrive: Dansk Slægtsgårdsforening og derefter gå ind under: mødekalender. Er man ikke på nettet, så ring til kredsformanden, hvis navn og telefonnummer står på side 2.

Midtjysk kreds

Midtjysk Kreds plejer at have et bestyrelsesmøde her i januar måned hvor vi forbereder årets program. I disse tider med Covid-19 og forsamlingsforbud har vi udsat mødet til senere på foråret og har klaret det hidtidige arbejde via e-mail. Vi har ellers alle syv i bestyrelsen set frem til et planlægningsmøde da det er fornøjeligt og vi får udvekslet mange overvejelser om det der fylder sindene i tiden.

Midtjysk Kreds havde sidste år to arrangementer aftalt med besøgssteder som vi desværre måtte aflyse. Dem vil vi forsøge at gennemføre i år når det forhåbentligt igen bliver muligt. Det ved vi for indeværende ikke hvad tids-horisonten er. Derfor vil vi henvise kredsens medlemmer

til at holde sig orienteret på hjemmesiden slægtsgaardsforeningen.dk. Når vi får aftalerne på plads vil de fremgå af hjemmesiden og vi vil skrive ud til de medlemmer der har indleveret en e-mail at nu sker der igen noget i kredsen. Den øvrige bestyrelse og jeg ser frem til at vi igen kan mødes til fornøjeligt samvær.

Kredsformand Gunhild Olesen Møllern

Vestsjællandskredsen

Generalforsamlingen afholdes på Landbrugsskolen i Høng tirsdag den. 2. marts 2021 kl. 14.00. Efter generalforsamlingen og kaffen fortæller Ole G. Nielsen om kong Frederik den Fjerdes kongelige skoler, de såkaldte Rytterskoler, som bærer årstallet 1721.

Men er forsamlingsforbudet stadig gældende til den tid, så er mødet udsat indtil videre.

Tilmelding til Dansk Slægtsgårdsforenings årsmøde 28-30. maj 2021. Ringkøbing Kredsen

Foreningen råder over et vist antal værelser, der tildeles efter først til mølleprincippet. Tilmelding skal foretages skriftligt og helst per mail til Slægtsgårdsforeningens kasserer, Connie F. Neumann, Valmuevænget 8, Grønnemose, 5560 Aarup, Fyn.
E-mail zental@outlook.dk

Tilmeldingsfrist 20. april 2021. Når tilmeldingen er modtaget, fremsendes faktura.

FØLGENDE DELTAGERE TILMELDES (skriv tydeligt):

Navne _____

Adresse: _____

Telefon: _____ E-mail: _____

Hermed bestilles (skriv antal personer)

	Antal
Møde	_____ Bustur (og fortur)
	_____ Besøg på Harridslevgård på Fyn
	_____ Besøg på Engmarkgård ved Give
	_____ Middag fredag aften og foredrag
	_____ Lørdagens program fra kl. 9.00-15.00
	_____ Årsmøde med kaffe og kage
	_____ Festmiddag lørdag
	_____ Besøg og frokost søndag
Overnatning	_____ Overnatning i dobbeltværelse fredag til søndag
	_____ Overnatning i enkeltværelse fredag til søndag
	_____ Overnatning i dobbeltværelse lørdag til søndag
	_____ Overnatning i enkeltværelse lørdag til søndag

Afbud: Eventuelle afbud meddeles skriftligt til Connie F. Neumann

KLIP

KOPI TIL EGEN ERINDRING:

Hermed bestilles (skriv antal personer)

	Antal
Møde	_____ Bustur (og fortur)
	_____ Besøg på Harridslevgård på Fyn
	_____ Besøg på Engmarkgård ved Give
	_____ Middag fredag aften og foredrag
	_____ Lørdagens program fra kl. 9.00-15.00
	_____ Årsmøde med kaffe og kage
	_____ Festmiddag lørdag
	_____ Besøg og frokost søndag
Overnatning	_____ Overnatning i dobbeltværelse fredag til søndag
	_____ Overnatning i enkeltværelse fredag til søndag
	_____ Overnatning i dobbeltværelse lørdag til søndag
	_____ Overnatning i enkeltværelse lørdag til søndag

Afbud:
Eventuelle afbud
meddeles skriftligt til
Connie F. Neumann

Kommende kredsaktiviteter

Her bringes oversigten over kredsens aktiviteter for de næste par måneder. Udførlig indbydelse ses i afsnittet "Nyt fra Kredsene" og på foreningens hjemmeside.

Vestsjællandskredsen

2. marts 2021 kl. 14.00 generalforsamling med efterfølgende foredrag, hvis forsamlingsforbudet er ophævet.

Fiilsø – retableret sø

Om søndagen skal i opleve den genskabte Fiilsø, og den er et af flere eksempler på arealer som er taget ud af drift.

I kampen for at dække behovet for fødevarer har man siden landboreformernes tid inddraget ny jord til dyrkning. Heder, fjorde og søer blev opdyrkede.

Udviklingen i landbrugsproduktionen har skabt store resultater, så vi har fjernet os fra sultegrænsen, som tilbage i tiden satte begrænsningen for folketallet.

Forældede sorter, kunstgødning og planteværn har optimeret produktionen af fødevarer, så det netop på grund af de udskældte sprøjtemidler og kunstgødning, har været muligt at opnå så stor forsyning af fødevarer, at nogle af de gamle vådområder kan lægges tilbage.

Historien

A/S Fiilsøs historie begyndte i 1848, da godsejer Andreas Grøn Tranbjerg, Lønborggård sammen med landvæsenskommissær, godsejer K.L. Knudsen, Trøjborg købte Henne Mølle, hvortil opstemningsretten til Fiilsø hørte. De to søjere kom alene til at stå for hele afvandingsprojektet.

I 1990 skrev Carl P. Jensen, N. Nebel: "I dag er der et stort og moderne landbrug, der hedder Fiilsø Avlsgård, som

med 2300 tdr. land udtørret søområdet. Til gården hører desuden den gamle vandmøllegårds jorder, der mest ligger hen som hede, plantage og klitområde.

Fiilsø er i dag et A/S med 56 aktionærer, slægtninge af familien Tranberg. Godsejer P.S. Olufsen, Kvistrup ved Struer, er formand."

Fiilsø var Jyllands største sø på op til 2.800 ha – et veritabelt fugleparadis – indtil vandstanden blev sænket med over 3 meter i 1852. I 1941-1951 blev Fiilsø endeligt afvandt, og 1.200 ha kom under plov.

Aage V. Jensen Naturfond erhvervede Fiilsø i 2010 for at genskabe søen og det tabte fugleliv. Efter næsten to års forberedelser påbegyndte man i foråret 2012 de omfattende jordarbejder, der skulle genskabe søen.

I løbet af sommeren 2012 fyldtes Fiilsøs sydlige del, Søndersø, med vand, og den 7. oktober 2012 fik vandet lov at strømme ind over søbunden nord for Dæmningsvejen, så Mellemsøen tog form. Den nye Fiilsø blev 2-3 meter dyb i Søndersø og 1-2 meter i Mellemsø. Resultatet er blevet et succesfuldt sted for mange fugle.

OGN